

ŞENDUR ULUSLARARASI USTA OLDU

1977 Dünya Minikler Şampiyonası'nda Türkiye adına yarışan Adnan Şendur'un ilk 3 turda 3 galibiyeti var. 4. turdaki rakibi...

Şendur,A - Kasparov,G (D94) Cagnes Sur Mer 1977

1.d4 Af6 2.c4 g6 3.Ac3 Fg7 4.Af3 0-0 5.e3 c5 6.Fe2 cxd4 7.exd4 d5 8.c5 b6 9.cxb6 Vxb6 10.0-0 Fg4 11.Aa4 Vd6 12.b3 Ac6 13.Fb2 Ae4 14.Ke1 Vf4 15.Kc1 Kac8 16.Ac5 Axc5 17.Kxc5 Fxf3 18.Fxf3 Axd4 19.Fxd4 Fxd4 20.Kxd5 e5

[bkz. Diyagram. Kasparov bu konumda berabere teklif ediyor ve Şendur kabul etmiyor!]

21.g3 Vf6 22.Şg2 Kc3 23.Kf1 Kfc8 24.Fe4 Kd8 25.f4 Kxd5 26.Fxd5 Vf5 27.Ke1? [27.Şh1! Kd3 (27...Kc2 28.g4! Vc8 29.Vf3=) 28.Ve2 Ke3 (28...Kxg3 29.fxe5 Kg4 30.Vd1 Kf4 31.Kxf4 Vxf4 32.e6 fxe6 33.Fxe6 Şg7=) 29.Vb5 (29.Vc4 Kc3 30.Vb5=) 29...exf4 30.Kxf4 Ke1 31.Şg2 Kg1 32.Şf3 Vh5 33.Şe4 Ve5 34.Şf3 Vh5 35.Şe4 Ve5 36.Şf3 Vh5=] 27...Kd3 28.Ve2 Ke3 29.Vf1 exf4 30.Kxe3 Fxe3 31.Ff3 h5 32.Vd1 Fb6 33.b4 fxg3 34.hxg3 Fc7 35.Fd5 Şg7 36.Vf3 Vxf3 37.Şxf3 f5 38.Fe6 Şf6 39.Fd7 g5 40.Şg2 g4 41.Fc8

Şg5 0-1 Beyaz belki biraz daha oynayabilirdi, çoğu oyuncu siyahla kazanmak için müşkülât çeker. Ama Şendur bu konumda rakibinin gücüne güvenerek terkediyor. Gary Kasparov sonrasında profesyonel satranççı ve daha sonra da dünya şampiyonu oldu. Adnan Şendur ise uzun yıllar ara verdikten sonra geçtiğimiz yıl satranç dünyasına geri döndü ve bu yıl Macaristan'da kendi imkanlarıyla katıldığı turnuvalar sonucunda uluslararası usta unvanı kazandı. Nefret ettiğimiz bir soruyu tekrar akla getiriyor: "Eğer başka bir ülkede olsaydı..."

Şendur,A - Nyback,T (B32) Budapeşte 2001

1.e4 c5 2.Af3 Ac6 3.d4 cxd4 4.Axd4 e5 5.Ab5 d6 6.c4 Fe7 7.A1c3 a6 8.Aa3 Fe6 9.Ac2 Kc8 10.b3 Af6 11.Fd3 0-0 12.Fb2 Ad7 13.0-0 Ac5 14.Fe2 f5 15.exf5 Fxf5 16.Fg4 Ae6? 17.Fxf5 Kxf5 18.Vd5! Kf6 [18...Vd7 19.Aa4! Fd8 20.Ac5! Ab4 21.Vxb7 Kc7 (21...Axc5 22.Vxd7 Axd7 23.Axb4; 21...Vxb7 22.Axb7 Axc2 23.Axd6 Axa1 24.Kxa1) 22.Vxb4] 19.Ae4 Kg6 20.f4!! exf4 [20...Şh8 21.f5 Ac7 22.Vf7 Kh6 (22...Kg4 23.Af2) 23.Ae3 (23.Fc1 Kh4 24.f6 gxf6 25.Axf6 Fxf6 26.Kxf6 Kg4 27.Fh6 Vg8 28.Ae3 Kg6 29.Ff8 Ae8 30.Kf2 Vxf7 31.Kxf7) 23...Ve8 24.Vxe8 Axe8 25.Ad5; 20...Vb6 21.Şh1 exf4 (21...Şh8 22.f5!? Ac7 23.Vd3 Kh6 24.Fc1 Kh5 25.Fe3 Va5 26.f6 gxf6 27.Axd6) 22.Af6!! Şf7 (22...Şh8 23.Vxe6) 23.Kae1 Ae5 24.Fxe5 Kc5 25.Vxe6! Şxe6 26.Fd4 Şf5 (26...Şf7 27.Ad5 Va5 28.Kxe7 Şg8 29.Kxf4) 27.Kxf4!! Şg5 (27...Şxf4 28.Kf1 Şg5 29.Fe3 Şh4 30.Kf4 Şg5 31.Kf3 Şh4 32.Kh3) 28.Kg4 Şf5 (28...Şh6 29.Kh4 Şg5 30.Kh5 Şf4 31.Ke4) 29.Ae3 Şe6 30.Aed5 Şf7 31.Kxe7 Şf8 32.Ad7 Şg8 33.Kxg7 Kxg7 34.Kxg7 Şh8 35.Kg6]

21.Kxf4 Şh8 [21...b5 22.Kg4! Ve8 23.Vxe6!! Kxe6 24.Kxg7 Şf8 25.Kf1 Ff6 26.Axf6; 21...Vd7 22.Kf2] 22.Kf5 b5 23.cxb5 Aa7 24.Ab4 Axb5 25.Şh1 Vb6 26.Vd2!? Abc7 27.Kc1 Vb7 28.Ac6! Ae8 29.Vd5! Ac5? [29...Kc7 30.g3!? (30.Kc4; 30.Fa3) 30...h6 31.Kc4; 29...Ad8 30.Kcf1!; 29...Af6 30.Fxf6] 30.Vf7! Af6 31.Axe7 Vxe4 32.Axg6 hxg6 33.Kxf6! 1-0

Ne Düşünüyor Bu Adamlar?

David Bronstein'in parlak satranç kariyeri boyunca, oyunun ilk hamlesi için 15 dakika civarında düşünmesi olağandı. "Bu benim oyun tarzım," diyordu Bronstein, "bir tablo yapacak ressam gibi çalışır ve yaratırım." Fritz Saemisch ise bir keresinde rakibinin 1.d4'üne vereceği karşılık için 27 dakika düşünmüştü. Bir başka seferinde de beyazla ilk hamlesi için 45 dakika harcadı. Milan Matulovic, 1961 yılında Paul Keres'in 1.e4 hamlesini karşılamak için 1 saat düşündü. Hatta seyirciler "1 saat kuralı"nın işleyip işlemeyeceğini merak ettiler. (Bu kurala göre, saate basıldıktan sonra 1 saat içinde tahta başında olmazsanız kaybediyorsunuz. 1989 yılında Gorky'de Utyemov, Alexei Vyzmanavin'in 1.d4'üne karşılık ver(e)medi ve zamandan kaybetti. 1994 yılında Moskova Olimpiyatı'nda Bermuda-Kırgızistan 1. tur maçı için, masalar iki değişik yerde hazırlanınca, takımlar bu durumdan habersiz değişik değişik yerlerde birbirlerini beklemeye başladılar. Yanlışlık ancak 40 dakika sonra anlaşılabilir. Carlsbad 1911'de Aron Nimzovich 1.e4 sürmek için 20 dakika bekledi. Bu arada salonu terkedip dergilere bakan Alekhine, sıra kendine geldiğinde yerine oturdu ama oynamadı, elindeki dergiyi okumaya devam etti. Sinirden kıpkırmızı kesilen Nimzovich yerinden kalktı. Büyük bir sinirsel ve psikolojik mücadeleye sahne olan oyun 70 hamlede berabere bitti ama Alekhine ve onun dergi okumasına bozulan Nimzovich daha sonra asla dost olmadılar. Emmanuel Lasker, 1909 St. Petersburg turnuvasının ilk turuna 30 dakika gecikir. 5 yıldır turnuvalarda oynamayan rakibine karşı haksız bir avantaj elde etmek istemeyen Karl Schlechter zamanı eşitleyinceye kadar bahçede dolaşır. Bir piyade öne geçen Lasker zaman sıkışması yüzünden bu avantajını değerlendiremeyince oyun 65 hamlede berabere biter. OD-TÜ eski şampiyonlarından Abdullah Sözen, birinci olduğu yıl aldığı tek beraberlikte oyuncu 50 dakika gecikir. 10 dakika içinde tüm hamlelerini tamamlamak zorundadır (giyotin sistemi). Bunu başarır, oyun berabere olur, Sözen de şampiyon.

Marshall, F- Maroczy,G (C11) Hopatcong Gölü 1926

1.e4 e6 2.d4 d5 3.Ac3 [Maroczy burada 45 dakika düşünür, daha sonra bunun sebeğini soran izleyicilerden birine, o anda pozisyonu değil, Marshall'ın neden yıllar sonra bi-

Kasparov ve Şendur 20 yıl sonra birarada: İstanbul 1997. Kasparov'un simultane (çoğul: çokmasa) gösterisinde Şendur TRT'de yorumcuymdu. Kasparov +28 -0 =1 yaparken tek beraberliği o zaman 16 yaşında olan Tamer Karatekin almıştı. Bir başka çoğul gösteride daha önce de Karpov'la berabere kalan Karatekin, eğitimini A.B.D.'nde sürdürüyor.

rine 1.d4 sürmediğini düşündüğünü söyler. Sonunda Marshall'ın Fransız'daki hazırlığını tahmin eder!] 3...Af6 4.e5 Afd7 5.Vg4 c5 6.Af3 Ac6 7.Fb5 cxd4 8.Axd4 Axd4 9.Vxd4 a6! 10.Fxd7 Fxd7 11.0-0 Kc8 12.Vg4?! h5! 13.Vg3 h4 14.Vd3 h3 15.g3 Vc7 16.Ke1 Vc4 17.Fe3 Vg4 18.Ve2 Vf5 19.Kad1 Kc4 20.Kd4 Fb4 21.f4 Fxc3 22.bxc3 Kxc3 23.Kc1 Fb5 24.Vd2 Kc4 25.a4 Kxa4 26.c4 Kxc4 27.Kdxc4 Fxc4 28.Kxc4 dxc4 29.Vd6 Vd3 0-1

Savaş Oyunu

Satranç bir savaş oyunu. Ama sadece bir büyükusta çarpışma sırasında ölmüş. Zamanının en yetenekli ve gelecek vaat eden dünya şampiyonu unvanına aday olabilecek bir ustası: Klaus Junge, Nisan 1945'de 21 yaşında iken öl(dürül)müş. Bundan dört yıl önce Almanya Şampiyonluğu'nu paylaşmış. 1941-42 Nazi turnuvaları çerçevesinde Dünya Şampiyonu Alekhine ve o zamanların 2 numarası Keres'e yakın-eşit dereceler elde etmiş. Prag 1942'de Alekhine'i yenmiş. Askeri göreve çağırılmadan önceki son turnuvasında, son turda Alekhine'e yenilmesine rağmen birinciliği paylaşmışlar. Günümüzde 17-18 yaşlarında en üst düzeyde mücadele eden, 13-14 yaşında büyükusta olan oyuncular var. Ama 1930'larda Alekhine veya Capablanca'nın karşısına ancak 20'li yaşlarda çıkılabiliyordu. Klaus Junge, Spassky ve Fischer'in gençlik, günümüzde de Judit Polgar, Peter Leko, Etienne Bacrot, Ruslan Ponomariov, Bu Xiangzhi ve Timur Reçbov'un çocukluk yaşı rekorlarına kadar belki de yaşına göre tüm zamanların en kuvvetli oyuncusuydu. Keskin açılış teorisi ile taktik olarak zengin oyun ortasını birleştiren etkileyici bir stili vardı.

Lehmann,H - Junge,K (D44) Rostock, 1942

1.d4 d5 2.c4 e6 3.Ac3 c6 4.Af3 Af6 5.Fg5 dxc4 6.e4 b5 7.e5 h6 8.Fh4 g5 9.Axg5 hxg5 10.Fxg5 Abd7 11.Vf3 Fb7 12.Fe2 Kg8 13.h4 Vb6 14.exf6 c5 15.d5 b4 16.Fxc4 bxc3 17.dxe6 cxb2! 18.Kb1 Kxg5! 19.exf7 Şd8 20.Vc3 Kxg2 21.Kxb2 Vc7 22.Kh3 Kg1 23.Şe2 Fg2 24.Kg3 Ff1 25.Şd1 Vd6 26.Kd2 Vxg3!! 27.fxg3 Fd3 0-1

Yukarıda anılan rekor sahipleri Robert James Fischer 15, diğerleri 14 ve en son Reçbov 13 yaşında büyükusta oldular. Günümüzdeki ELO ratingi, büyükusta ve turnuva enflasyonunda unvan kazanmanın geçmişe oranla daha kolay olduğu tartışılmaz. Fischer büyükusta olduktan sonra da 7 yıl boyunca dünyanın en genç büyükustası olarak kalmıştı. Ama rekoru hiç tahmin edemeyeceği şekilde bir bayan oyuncu tarafından (J. Polgar) bir ay farkla kırıldı. "Hepsi zayıf, hepsi kadın... Erkeklerle oranla akılsızdırlar. Satranç oynayamazlar bilirsiniz. Yeni başlayanlar gibidirler. Erkeklerle karşı her oyunu kaybederler. Dünya üzerinde at çıkarak yenemeyeceğim bir tek bayan oyuncu yoktur!" Mikhail Tal, Bobby Fischer'in bu sözlerini kendisine yetiştiren gazetecilere "Anladık! Fischer Fischer'dir ama bir at da bir attır!" demişti. Çoğu sporda olduğu gibi satrançta da erken yaşta başlamak tartışılmaz bir avantaj. 4-5 yaşlarında bile başlanabilir. 10'lu yaşlar geç sayılabilir. Ama erken başlamak başarıyı garantilemediği gibi, geç başlamak da başarıya engel değil. Rubinstein 18, Vasiukov 15 yaşında satranca başladılar ve unutulmaz başarılarına imza attılar. Ama bunun da ötesinde her ikisi de "yaratıcı" ve "artistik" oyuncular sınıfında sayılırlar. Bir başka zeka sporundan örnek verelim: bilardo sporuna 10-11 yaşlarından daha sonra başlanırsa ciddi bir amatör için bile geç sayılabilir. 3 bant Dünya Şampiyonumuz Semih Saygıner bu spora ne zaman başladı

dersiniz? 16 yaşında bilardo ile tanışan Saygıner 1 yıl içinde İstanbul Şampiyonu olmuştu! Benzeri bir örnek daha olduğunu sanmıyorum. Saygıner dünya şampiyonu unvanı sahibi olmasının ötesinde belki de tüm zamanların en "yaratıcı" ve "artistik" oyuncusudur. Dünyanın her yanında onu taklit ederek oynamaya çalışan hevesli amatörlerden en güçlü profesyonel rakiplerine kadar herkesin bilardo anlayışını değiştirecek kadar, onlara "bizim fantezi dünyamızı zenginleştirdi" dedirtecek kadar yaratıcı...

İngilizlerin 7. Tank Tümeni, Welle'nin güneyinde çarpışıyordu. Topçu Teğmen Klaus Junge, dağıtılmış bir düzine askeri topladı. Siviller onlara süt ikram ettikten sonra şehirden ayrıldılar. Teğmen hala savaşı kazanmak istediği izlenimini veriyordu. 18 Nisan'da hücumu geçen İngilizler'in ilk tankı geldiğinde, Teğmen Junge ve iki askeri vurulup öldürüldüler ve mezarlığa gömüldüler. Welle mezarlığı kayıtlarında sadece bir teğmene rastlanmakta... O da büyükusta Junge olsa gerek.

Dünya çapında birçok büyükusta içgüdüsel olarak hayatta kalan, zor koşullarda hayatını sürdüren kimseler. Alekhine devrim sonrası kapağı batıya atabilenlerden. Korchnoi Leningrad kuşatması sırasında hayatta kalabilmek için ölen akrabalarının yemek vesikalarını kullanmış. Junge ise idealistçe kahramanlığı seçmiş. Ama yurtseverlik kriterleri göz önüne alındığında bile hatalıydı: teslim olsa ve

ya evine Hamburg'a dönse, 50'li yıllardaki Sovyet büyükustalarına karşı Batı adına rakip olabilir ve belki de satranç tarihini değiştirebilirdi. (Birkaç yıl önce, o anda savaş halinde olan Bosna Hersek ve o sıralarda Bosna'lı büyükustaların satranç olimpiyatında ülkeleri adına aldıkları mucizevi gümüş madal-

ya akla geliyor hemen.)

Chopin 1830 yılı sonlarında Viyana'dayken Varşovalılar'ın Ruslar'a karşı ayaklandıkları haberini alır. Chopin'i ne babasının mektubundaki "Sakın yapma, her şeyden önce sanatını düşün!" ne de şair Witwicki'nin "Dönüp yurdun şerefini kurtarmak için çarpışacaksın, değil mi? Sen burada da yurdumuzun şerefi için çalışıyorsun" sözleri durdurabilir. Pasaportunu hazırlatır, arkadaşı Titus Woyciechowski'nin ardından memleketine doğru yola çıkar. Arkasında bıraktığı şehirlerde tatlı piyano nağmeleri değil mızıkça sesleri duyulmaktadır. Stuttgart'a vardığında Varşova'nın tekrar düştüğü haberi gelir. Biraz zorlama, tereddüt, gecikme ve o günkü yol koşulları, kader -ya da her ne isim verilirse- büyük bestecinin savaşa gitmesini engeller. Daha sonra büyük dahiye korkaklıkla suçlayacak kadar ileri gidenler de olacaktır. Yıllar sonra bir gün talebesi ve ahbabı Gutmann, mi major üçüncü etüdünü ("Vatanım") çalarken, bundan güzel bir melodi yazmadığını söyleyen Chopin, birdenbire "Ah vatanım!" diye haykırmıştı. Paris'teki cenaze töreninde 19 yıldır gümüş bir kupada saklanan vatan toprağı, dost bir kadın eli tarafından tabutu üzerine serpilirken, Polonya Rus işgali altındaydı; artık Chopin'in mezarındaki Polonya toprağı ve eserlerindeki Polonya'dan başka Polonya yoktu. Birkaç defter ve sayfalar içindeki eserler, asırlar boyunca bir milletin ruhaniyetini parlattı. Chopin, ölümünden sonra kalbinin çıkarılarak Polonya'ya gönderilmesini vasiyet etmişti. II. Dünya Savaşı'nda Varşova bombalandı, kalbin bulunduğu müze yandı, yıkıldı; büyük bestecinin kalbi kül olup yine anayurdunun toprağına karıştı.

matein2@fide.org

Klaus Junge (en sağda Bogoljubow ile)

